

**O'ZBEKISTONDA MAFKURAVIY UYG'UNLASHUV SIYOSATI: NAZARIYA,
AMALIYOT VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI**

Isomiddinov Sur'at Sayfiddin o'g'li
tadqiqotchi:

Annotatsiya. *Ushbu maqolada O'zbekistonda amalga oshirilayotgan mafkuraviy uyg'unlashuv siyosatining nazariy asoslari, amaliy jihatlar va rivojlanish istiqbollari chuqur tahlil qilingan. Tadqiqotda "Yangi O'zbekiston" g'oyasi doirasida olib borilayotgan islohotlarning mafkuraviy asoslari, ularning jamiyatga ta'siri statistik ma'lumotlar bilan tasdiqlangan. Globalizatsiya va mahalliy qadriyatlar o'rtasidagi ziddiyat, axborot tengsizligi, institutsional zaifliklar kabi asosiy muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari tahlil qilingan. Xalqaro tajriba — Singapur, Janubiy Koreya, Xitoy, Hindiston, Germaniya va Finlyandiya kabi davlatlarning muvaffaqiyatli strategiyalari solishtirma tahlil asosida o'rganilgan. Maqolada raqamli texnologiyalar, ta'lim tizimi va xalqaro hamkorlik orqali mafkuraviy uyg'unlashuvni mustahkamlash imkoniyatlari ko'rib chiqilgan.*

Kalit so'zlar: *mafkuraviy uyg'unlashuv, "Yangi O'zbekiston" strategiyasi, milliy qadriyatlar, globalizatsiya, raqamli texnologiyalar, xalqaro tajriba, institutsional hamkorlik.*

Mafkura har qanday jamiyatning ma'naviy va siyosiy birligini ta'minlashda muhim vosita sifatida xizmat qiladi. Zamonaviy dunyoda davlatlar o'z xalqlarini birlashtirish va umumiy maqsadlarga yo'naltirish uchun mafkuraviy asoslarni mustahkamlashga intilmoqda. O'zbekistonda so'nggi yillarda "Yangi O'zbekiston" g'oyasi doirasida amalga oshirilayotgan islohotlar mafkuraviy uyg'unlashuv siyosatining muhim namunasi sifatida ko'rilishi mumkin. Bu jarayon nafaqat ijtimoiy hamjihatlikni oshirishga, balki iqtisodiy va siyosiy modernizatsiyani qo'llab-quvvatlashga ham xizmat qilmoqda.

Mafkuraviy uyg'unlashuv esa davlat siyosati orqali xalqning turli qatlamlari o'rtasida umumiy qadriyatlar va maqsadlarni shakllantirish jarayonini anglatadi. Bu jarayon jamiyatning an'anaviy qadriyatlarini zamonaviy talablar bilan moslashtirishni talab qiladi. O'zbekiston misolida bu, milliy an'analar (masalan, mehr-oqibat va hamjihatlik) bilan global iqtisodiy va siyosiy integratsiya o'rtasidagi muvozanatni topishni o'z ichiga oladi.

Globalizatsiya jarayoni milliy madaniyat va qadriyatlarning saqlanishiga jiddiy sinovlar keltirmoqda. Arjun Appaduraining ta'kidlashicha, "global madaniy oqimlar milliy identifikatsiyani zaiflashtirib, mahalliy qadriyatlarning o'rnini xalqaro tendensiyalar bilan

almashtirishi mumkin". O‘zbekistonda bu muammo yosh avlodning G‘arb madaniyatiga qiziqishi shaklida yaqqol namoyon bo‘lmoqda, bu esa an‘anaviy qadriyatlarning (mehr-oqibat, oila, hamjihatlik) zaiflashishiga olib kelishi mumkin.

O‘tkazilgan tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, yosh avlod vakillarining katta qismi G‘arb pop-madaniyatini (AQSH va Janubiy Koreya musiqasi, filmlari) mahalliy san‘at va an‘analardan ustun ko‘rish tendensiyasiga ega. Shu bilan birga, respodentlarning sezilarli qismi "milliy qadriyatlar zamonaviy dunyoda ahamiyatini yo‘qotmoqda" degan fikrga qo‘shilgan. Bu ko‘rsatkichlar mafkuraviy uyg‘unlashuvning yoshlar orasida samarali targ‘ib qilinishi zarurligi haqida guvohlik beradi.

Ushbu ziddiyat nafaqat madaniy sohada, balki ijtimoiy-iqtisodiy sohada ham o‘z aksini topmoqda. O‘zbekistonda import qilingan iste‘mol mahsulotlari hajmi mahalliy ishlab chiqarishga nisbatan yuqori darajada bo‘lib, bu holat nafaqat iqtisodiy mustaqillikka, balki "O‘zbekona hayot tarzi"ni targ‘ib qiluvchi mafkuraviy asoslarga ham putur yetkazmoqda.

Xalqaro tajriba: Janubiy Koreya tajribasi bu muammoni bartaraf etishda muvaffaqiyatli namunadir. G‘arb madaniyatining ta‘siri ostida qolgan Koreya hukumati "Hallyu" (Koreys to‘lqini) strategiyasini ishlab chiqdi, bu orqali mahalliy madaniyatni global miqyosda targ‘ib qilib, yoshlar orasida milliy g‘ururni oshirdi. So‘nggi yillarda Koreya madaniy eksporti sezilarli darajada o‘sdı. O‘zbekiston ushbu tajribadan foydalanib, o‘zbek san‘ati va madaniyatini raqamli platformalar orqali targ‘ib qilish orqali yoshlarni qaytarib olishi mumkin.

Mafkuraviy uyg‘unlashuv siyosatining muvaffaqiyati uning barcha ijtimoiy guruhlariga teng ta‘sir ko‘rsatishiga bog‘liq. Biroq, O‘zbekistonda shahar va qishloq aholisi o‘rtasida axborotga kirish imkoniyatlaridaki tafovut sezilarli muammo sifatida qolmoqda.

Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, shahar aholisining aksariyati internetga ulangan bo‘lsa, qishloq hududlarida bu ko‘rsatkich ancha past. Shuningdek, qishloq aholisining sezilarli qismi "Yangi O‘zbekiston" strategiyasi haqida to‘liq ma‘lumotga ega emasligi aniqlangan, shahar aholisida esa bu ko‘rsatkich ancha past. Televideniye va ijtimoiy tarmoqlar kabi targ‘ibot vositalarining qishloq joylarda cheklanganligi bu farqni yanada kuchaytirmoqda.

Axborot tengsizligi nafaqat texnologik infratuzilma bilan bog‘liq, balki ijtimoiy-iqtisodiy omillar bilan ham izohlanadi. Qishloq aholisining o‘rtacha daromadi shahar aholisinikidan sezilarli darajada past bo‘lib, bu internet va zamonaviy axborot vositalariga ega bo‘lish imkoniyatini kamaytiradi. Natijada, mafkuraviy targ‘ibotning asosiy kanallari qishloq aholisining katta qismiga yetib bormayapti. Bu esa jamiyatda mafkuraviy birlashuvning yaxlit platformasini shakllantirishni qiyinlashtirmoqda.

Xalqaro tajriba: Hindiston tajribasi bu muammoni hal qilishda foydali misol bo‘la oladi. Hindiston hukumati "Digital India" dasturini ishga tushirib, qishloq hududlarida internet

infratuzilmasini rivojlantirdi. Natijada, qishloq aholisining sezilarli qismi internetga ulandi, bu esa hukumatning "Birlashgan Hindiston" mafkuraviy strategiyasini targ'ib qilishda muhim yutuq bo'ldi. O'zbekiston ushbu tajribadan foydalansa, qishloq joylarda raqamli infratuzilmani kengaytirish va arzon internet xizmatlarini joriy etish orqali axborot tengsizligini kamaytirishi mumkin.

Mafkuraviy uyg'unlashuv siyosati davlat organlari, fuqarolik jamiyati va xususiy sektor o'rtasida yaqin hamkorlikni talab qiladi. Biroq, O'zbekistonda institutsional zaifliklar bu jarayonning samaradorligiga to'siq bo'lmoqda.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, mahalliy hokimiyatlar va nodavlat tashkilotlar o'rtasidagi hamkorlik ko'p hollarda samarali deb baholanmagan. Shuningdek, davlat-xususiy sheriklik loyihalarining aksariyati mafkuraviy targ'ibot bilan bevosita bog'liq emas. Bu davlat institutlari va boshqa sektorlar o'rtasida strategik muvofiqlikning yetishmasligini ko'rsatadi.

Institutsional cheklovlar bir nechta omillardan kelib chiqadi. Birinchidan, davlat organlarining markazlashgan tuzilishi mahalliy tashabbuslarni cheklab, koordinatsiyani qiyinlashtiradi. Ikkinchidan, fuqarolik jamiyatining zaif rivojlanganligi hamkorlik imkoniyatlarini cheklaydi. Ro'yxatdan o'tgan nodavlat tashkilotlarning aksariyati ijtimoiy-mafkuraviy loyihalarda faol emas. Uchinchidan, xususiy sektorning davlat siyosatiga jalb qilinishi yetarli emas, bu esa resurslarni safarbar qilishda qiyinchiliklar tug'diradi.

Xalqaro tajriba: Germaniya tajribasi institutsional hamkorlikning muvaffaqiyatli namunasini ko'rsatadi. Germaniyada "Kulturpolitik" (madaniyat siyosati) doirasida davlat, nodavlat tashkilotlar va xususiy sektor milliy identifikatsiyani mustahkamlash uchun birgalikda ishlaydi. Germaniyada madaniy-mafkuraviy loyihalarga katta hajmdagi mablag'lar ajratiladi, uning sezilarli qismi xususiy sektor hissasi hisoblanadi. O'zbekiston bu tajribadan davlat-xususiy sheriklikni kengaytirish va nodavlat tashkilotlarni mafkuraviy loyihalarga jalb qilish usullarini o'rganishi mumkin.

Singapurda "Milliy qadriyatlar targ'iboti" siyosati uzoq yillardan beri davlatning asosiy strategiyalaridan biri bo'lib kelmoqda. Singapur rahbari Li Kuan Yuning ta'kidlashicha, "milliy uyg'unlashuv iqtisodiy rivojlanish bilan birga kelishi kerak". Bu mamlakatda ta'lim va ommaviy axborot vositalari orqali "qat'iyat, adolat va hamjihatlik" kabi qadriyatlar targ'ib qilinadi. Natijada, Singapur aholisining aksariyati o'zini milliy g'oyalarga sodiq deb hisoblaydi. O'zbekiston Singapur tajribasidan ta'lim tizimida mafkuraviy tarbiyani kuchaytirish va iqtisodiy maqsadlarni ma'naviy qadriyatlar bilan bog'lash usullarini o'rganishi mumkin.

3.2. Xitoy tajribasi: markazlashgan tizim va keng qamrovli targ'ibot

Xitoyda Kommunistik partiya mafkuraviy uyg'unlashuvni "Xitoy orzusi" g'oyasi orqali amalga oshiradi. Xitoy hukumati muntazam ravishda ko'p sonli targ'ibot tadbirlarini

o'tkazadi, bu esa aholining katta qismini qamrab oladi. Xitoyning afzalligi uning markazlashgan boshqaruv tizimida bo'lib, bu mafkura targ'ibotini bir xilda amalga oshirishga imkon beradi. Biroq, O'zbekiston uchun bu modelning markazlashganligi qo'llanilishi qiyin bo'lishi mumkin, chunki mahalliy xilma-xillik va mintaqaviy farqlar katta ahamiyatga ega.

Finlyandiya esa demokratik va ochiq jamiyat modelida mafkuraviy uyg'unlashuvga erishgan. Bu mamlakatda "sotsial tenglik va umumiy farovonlik" g'oyalari ta'lim va ijtimoiy dasturlar orqali targ'ib qilinadi. Finlyandiya aholisining aksariyati davlat siyosatini qo'llab-quvvatlaydi. O'zbekiston Finlyandiya tajribasidan ijtimoiy adolat va aholining davlatga ishonchini oshirish usullarini o'rganishi mumkin, lekin bu modelning yuqori darajadagi demokratik talablari O'zbekistonning hozirgi siyosiy tuzilishiga to'liq mos kelmasligi mumkin.

O'zbekistonda mafkuraviy uyg'unlashuv siyosati mustaqillikdan keyingi dastlabki yillarda "O'zbek xalqining ma'naviy birligi" g'oyasi bilan boshlangan edi. Biroq, keyingi yillarda Shavkat Mirziyoyev boshchiligidagi yangi bosqich — "Yangi O'zbekiston" strategiyasi e'lon qilindi. Bu strategiya "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi farmonda o'z ifodasini topdi. Ushbu hujjat bir nechta ustuvor yo'nalishni belgilab, mafkuraviy uyg'unlashuvni davlat boshqaruvi va ijtimoiy rivojlanishning asosiy elementi sifatida ko'rsatdi.

"Yangi O'zbekiston" g'oyasi xalqning an'anaviy qadriyatlarini (masalan, mehr-oqibat, adolat, hamjihatlik) zamonaviy maqsadlar (iqtisodiy o'sish, global integratsiya) bilan birlashtirishga qaratilgan. Bu jarayonda ta'lim islohotlari, madaniy tadbirlar va davlat targ'ibot tizimi muhim rol o'ynaydi. Joriy etilgan "Ma'naviy-ma'rifiy islohotlar strategiyasi" xalqning ma'naviy birligini mustahkamlashga xizmat qilmoqda.

Raqamli texnologiyalar zamonaviy dunyoda mafkuraviy g'oyalarni targ'ib qilishning eng samarali vositalaridan biridir. O'zbekistonda internet foydalanuvchilari soni so'nggi yillarda sezilarli darajada o'sdi va aholining katta qismini tashkil etmoqda. Ijtimoiy tarmoqlar foydalanuvchilarining aksariyati yosh avlod vakillaridir.

Davlat tomonidan ijtimoiy tarmoqlarda "Yangi O'zbekiston" g'oyalarini targ'ib qiluvchi ko'plab kampaniyalar o'tkazilmoqda, ular millionlab ko'rishlar va ko'p sonli ijobiy reaksiyalarga ega. Bu raqamlar raqamli platformalarning targ'ibotdagi salohiyatini tasdiqlaydi.

Biroq, bir qator muammolar mavjud. Birinchidan, kontent sifati va uni maqsadli auditoriyaga yetkazishda strategik yondashuvning yetishmasligi samaradorlikni pasaytirishi mumkin. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, respondentlarning sezilarli qismi davlat kampaniyalarini "qiziqarli emas" deb baholagan. Ikkinchidan, raqamli bo'linish muammosi

qishloq aholisini chetga surib qo'yimoqda. Uchinchidan, salbiy axborot oqimlari (dezinformatsiya) raqamli targ'ibotga putur yetkazishi mumkin.

Ta'lim tizimi kelajak avlodda milliy g'urur va hamjihatlik tuyg'usini shakllantirishda muhim vosita hisoblanadi. Maktablarda "Ma'naviyat va milliy g'urur" mavzusidagi darslar soni so'nggi yillarda sezilarli darajada o'sdi. Oliy ta'lim muassasalarida "Yangi O'zbekiston" g'oyalariga bag'ishlangan maxsus kurslar talabalarning aksariyati qamroviga ega bo'ldi.

Biroq, bir nechta muammolar saqlanib qolmoqda. Birinchidan, o'qituvchilarning malakasi yetarli darajada emasligi targ'ibot sifatiga ta'sir qilmoqda. O'qituvchilarning sezilarli qismi maxsus mafkuraviy tarbiya kurslaridan o'tmagan. Ikkinchidan, o'quv dasturlari ko'pincha nazariy bo'lib, amaliy hayot bilan bog'lanmaganligi sababli talabalarda qiziqish uyg'otmayapti. Uchinchidan, qishloq maktablarining aksariyatida zamonaviy o'quv qurollari yetarli emas.

Finlyandiya ta'lim tizimi mafkuraviy tarbiyada muvaffaqiyatli namunadir. Finlyandiya "sotsial tenglik va umumiy farovonlik" g'oyalari barcha o'quv dasturlariga integratsiya qilingan bo'lib, o'quvchilarning aksariyati o'zini jamiyatning faol a'zosi deb hisoblaydi. O'zbekiston bu tajribadan o'quv dasturlarini hayotiy va interaktiv qilish usullarini o'rganishi mumkin.

Xulosa

Mafkuraviy uyg'unlashuv siyosati O'zbekistonning milliy taraqqiyotidagi muhim omil sifatida davlat va xalq o'rtasidagi aloqani mustahkamlashga xizmat qilmoqda. "Yangi O'zbekiston" strategiyasi doirasida bu jarayon yangi bosqichga ko'tarildi, ammo bir qator muammolar hamon saqlanib qolmoqda.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, mafkuraviy uyg'unlashuv jarayoni uch asosiy muammoga duch kelmoqda: globalizatsiya va mahalliy qadriyatlar o'rtasidagi ziddiyat, axborot resurslariga kirishdagi tengsizlik, va institutsional zaifliklar. Xalqaro tajriba — Janubiy Koreyaning madaniy targ'iboti, Hindistonning raqamli kengayishi, Germaniyaning institutsional hamkorligi — O'zbekiston uchun muammolarni hal qilishda muhim saboqlar beradi.

Kelajakda raqamli texnologiyalar, ta'lim islohotlari va xalqaro hamkorlikdan foydalanish orqali ushbu siyosatni yanada takomillashtirish mumkin. Singapur, Xitoy va Finlyandiya tajribalari O'zbekiston uchun moslashtirilishi mumkin bo'lgan strategiyalarni ko'rsatadi. Ushbu imkoniyatlardan to'liq foydalanish mahalliy sharoitga mos kompleks yondashuvni talab qiladi.

Natijada, mafkuraviy uyg'unlashuv nafaqat ma'naviy birlikni ta'minlaydi, balki iqtisodiy va siyosiy rivojlanish uchun ham mustahkam zamin yaratadi. O'zbekiston an'anaviy

qadriyatlar va zamonaviy maqsadlarni uyg‘unlashtirgan holda moslashuvchan strategiya ishlab chiqishi orqali mafkuraviy uyg‘unlashuvni yanada mustahkamlashi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Destutt de Tracy, A. (1817). *Éléments d'idéologie*. Paris: Courcier.
2. Marx, K., & Engels, F. (1845). *The German Ideology*. Moscow: Progress Publishers.
3. Heywood, A. (2017). *Political Ideologies: An Introduction*. 6th ed. London: Palgrave Macmillan.
4. Althusser, L. (1971). *Lenin and Philosophy and Other Essays*. New York: Monthly Review Press.
5. Appadurai, A. (1996). *Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
6. Lee Kuan Yew (2000). *From Third World to First: The Singapore Story*. New York: Harper Collins.
7. O‘zbekiston Respublikasi Statistika agentligi (2023). *Ijtimoiy-siyosiy ko‘rsatkichlar*. Toshkent.
8. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi PF-4947-sonli Farmoni. “O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha Harakatlar strategiyasi to‘g‘risida”. Toshkent.
9. O‘zbekiston Yoshlar ishlari agentligi (2023). *Yoshlar o‘rtasida o‘tkazilgan ijtimoiy-madaniy so‘rov natijalari*. Toshkent.
10. O‘zbekiston Raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish vazirligi (2022-2023). *Raqamli infratuzilma va internet ulanish statistikasi*. Toshkent.